

3.1 ÚSTAVNÍ PRÁVO / ZÁKONODÁRNÁ, VÝKONNÁ A SOUDNÍ MOC

ÚSTAVNÍ PRÁVO

Je soubor právních norem upravujících nejdůležitější právní vztahy ve státě, tj. **základní práva a svobody, uspořádání státu, rozdělení státní moci a její výkon.**

Prameny ústavního práva jsou **ústava ČR, ústavní zákony a LZPS**. Od normálních zákonů se **odlišují** způsobem **přijetí, názvem a právní silou**. PS je přijímá **kvalifikovanou většinou (3/5)**.

Druhy ústav podle procedury přijetí a doplňování jsou:

Rigidní = tuhá, nutná kvalifikovaná většina

Flexibilní = pružná, přijímána jako běžné zákony

Ústava ČR 1/1993 Sb. je nejvyšší zákon ČR. Byla schválena 16. 12. 1993 s účinností **od 1. 1. 1993**. K doplnění nebo změně může dojít pouze **ústavním zákonem**. Žádný z ostatních zákonů ČR **nesmí být v rozporu s ústavou**. Na **soulad dbá Ústavní soud ČR**.

Součástí ústavního pořádku je i **Listina základních lidských práv a svobod 2/1993 Sb.** a **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod č. 209/1992**, sděl. FMZV. Sdělení MZV č. 243/1998 Sb. O uzavření mezinárodní smlouvy – Protokol č. 11 k Úmluvě.

Další ústavní zákony vztahující se k **hranicím ČR**, bezpečnosti a územním celkům:

110/1998 Sb. Ústavní zákon o bezpečnosti ČR

347/2997 Sb. Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

102/1930 Sb. o úpravě státních hranic s Německem, Rakouskem a Maďarskem

205/1936 Sb. o úpravě státních hranic s Německem

62/1958 Sb. o konečném vytyčení státních hranic s Polskou lidovou republikou

30/1974 Sb. o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky

66/1974 Sb. o změnách státních hranic s Rakouskou republikou

37/1982 Sb. o změnách státních hranic s Německou demokratickou republikou

74/1997 Sb. o změnách státních hranic se Slovenskou republikou

76/2004 Sb. o změnách státních hranic s Rakouskou republikou

633/2004 Sb. o změnách státních hranic se Spolkovou republikou Německo

Vzhledem k tomu, že ČR se stala **1. 5. 2004** členským státem EU, stál se také **právní řád EU** závazným v ČR. **Ústava ČR mezinárodní smlouvy nadřazuje nad zákony a staví je naroveň ústavním zákonům.**

Podle Smlouvy o fungování Evropské Unie (SFEU) mohou **Evropský parlament** společně s **Radou EU**, rada a **Komise vydávat obecně závazná nařízení**, která jsou **bez dalšího použitelná** v každém členském státě. Viz **kapitola 1.4** Právo EU

Pokud by však šlo o **rozpor** mezi naší Ústavou a zakládacími smlouvami Evropského společenství **rozhodne Ústavní soud**.

ÚSTAVA ČR Č. 1/1993 Sb.

Skládá se z

Preambule = prohlášení o odhodlání budovat, chránit a rozvíjet ČR, střežit a rozvíjet bohatství s odkazem na tradice

8 hlav a 113 článků. (do 1993 byl ústavě článek 4 zakotvující vedoucí úlohu KSČ)

Základní ustanovení / politický systém, státní symboly ČR, členění ČR
Moc zákonodárná / poslanecká sněmovna a senát
Moc výkonná / prezident, vláda, státní zastupitelství
Moc soudní / soustava soudů
Nejvyšší kontrolní úřad
Česká národní banka
Územní samospráva / republika, kraje, obce
Přechodná a závěrečná ustanovení

Zákonnost článek 2, odst. 4 – „*každý občan může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“. „Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.“ **Přímý výkon státní moci** může být veden prostřednictvím **referenda**, jehož možnosti stanovuje ústavní zákon.

Ústava stanoví základní **státní symboly** / **velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, státní pečeť, státní hymna a vlajka prezidenta republiky.** (*nápis na vlajce: „pravda vítězí“*)

MOC ZÁKONODÁRNÁ

PARLAMENT / **Poslanecká sněmovna (PS) 200, Senát 81** (247/1995 Sb. Zákon o volbách do parlamentu ČR). Hlavním úkolem Parlamentu je přijímání zákonů a legislativní činnost. (viz kapitola Tvorba práva)

Volby do POSLANECKÉ SNĚMOVNY se konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním systémem tzv. **poměrného zastoupení**. Voliči odevzdávají hlasy **pro politické strany, nikoliv pro jednotlivé kandidáty**. Volby se konají 1x za 4 roky.

Aktivní volební právo – volit, má každý, kdo v den voleb dosáhl **18 let věku**.

Pasivní volební právo – být volen při dosažení **21 let**

Prezident může PS rozpustit z důvodů taxativně vyjmenovaných v ústavě.

Volby do SENÁTU se konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním, a to **systémem většinovým**. Voliči odevzdávají hlasy **jednotlivým kandidátům systémem** „vítěz bere vše“.

Volby se konají **1x za 6 roků** (každé 2 roky vždy pro 1/3 senátorů). Senátoři tak mají volební období **6 let**.

Volební klání je dvoukolové. 1. kole je zvolen kandidát s více jak 50 %. Ve 2. kole prostý vítěz. V případě rovnosti rozhodne los.

Pasivní volební právo senátora být volen je **40 let**.

Senát nemůže být rozpuštěn.

V případě rozpuštění PS přijímá Senát zákonné opatření na návrh vlády.

Jednání PS a Senátu jsou **veřejná**. Vyloučení pouze z důvodu státního a hospodářského tajemství.

Mandát poslanců je vykonáván osobně. A nelze být zastoupen. (příklady – vězněn, nemocen)

Imunita je ochrana k vydání proti trestnímu stíhání. Komora, jejíž jsou členy, je však může vydat. (např. Bárta / VV, Wolf / soc. dem., Rath / soc. dem., Babiš / ANO)

Interpelace je právo člena PS (ne senátora) **klást členům vlády otázky** a obdržet do 30 dnů odpověď.

MOC VÝKONNÁ

Mezi orgány moci výkonné (**exekutiva**) patří **prezident, vláda a státní zastupitelství**.

PREZIDENT je hlavou státu a **je volen přímou volbou oprávněnými voliči v ČR**

Z výkonu své funkce není nikomu odpovědný. Nesmí být zadržen a stíhán pro TČ a přestupek. Jedinou výjimkou je **velezrada**, kdy může být na návrh senátu stíhán před ústavním soudem. Jediným trestem je ztráta úřadu.

Pravomoci prezidenta nejsou rozsáhlé. Zastupuje navenek, jmenuje a odvolává členy vlády, rozpouští poslaneckou sněmovnu, sjednává mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil, jmenuje soudce, bankovní radu ČNB, uděluje milost. **Pravomoci** se dělí na **výlučné a s kontrasignací vlády**

VLÁDA je vrcholný **kolektivní orgán výkonné moci** (předseda, místopředsedové, ministři) a je jmenována prezidentem na návrh předsedy vlády a skládá slib do jeho rukou.

Vláda rozhoduje jako kolektivní orgán ve sboru. Řídí a kontroluje státní administrativní aparát. **Je odpovědná PS**. Pro důvěru je potřebná **prostá většina hlasů** jako pro zákon. V případě projevení nedůvěry musí PS mít nadpoloviční většinu tj. **101 hlasů**. Pak musí vláda podat **demisi**. Demisi podává vždy po parlamentních volbách.

Ministry do funkcí jmenuje **předseda vlády**. Vláda může vydávat **nařízení** a tyto se zveřejňují ve Sbírce zákonů.

Ministerstva a jiné správní úřady. Řídí jednotlivá odvětví hospodářství a státní správy. Ministerstva jsou zřizována zákonem. Vydávají vyhlášky k zákonům. **MŠMT** / Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy řídí školství a sport.

Sport je přímo řízen **náměstkem pro sport**. Přes MŠMT jsou přerozdělovány dotace ze státního rozpočtu na základě vyhlášených programů (např. SCM, ST, mládežnické reprezentace, obecná podpora sportu apod.) Od roku 2021 bude řídit sport Státní agentura pro sport do jejíhož čela vláda ustavila poslance Hniličku, bývalého reprezentačního hokejového brankáře.

STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ především zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení.

Soustavu Státního zastupitelství tvoří:

Nejvyšší státní zastupitelství (v Brně v čele Pavel Zeman)

Vrchní státní zastupitelství (v Olomouci a v Praze)

Okresní státní zastupitelství

MOC SOUDNÍ

Soudní moc je nezávislá, není tedy odpovědná žádné jiné moci. Ústavou je zaručena **nezávislost výkonu soudcovské funkce**. Soudce tedy nesmí být poslancem, senátorem, a nesmí vykonávat žádnou funkci ve veřejné správě a další činnosti. Např. v občanských sdruženích být výkonným arbitrem nebo členem soudních komisí.

Soudcem může být bezúhonný občan, který dosáhl **30 let věku**, má ukončené právnické vysokoškolské vzdělání, vykonal praxi justičního čekatele a složil justiční zkoušku. Do funkce je jmenován prezidentem bez časového omezení. **Je vázán pouze zákonem**. Rozhoduje jako samosoudce nebo v senátech.

SOUSTAVA SOUDŮ (viz schéma Soudní soustava)

Ústavní soud (Brno), 15 soudců, zcela samostatná složka soudní organizace

Řeší **zásadní spory se vztahem k ústavním právům a povinnostem**, o zákonech, kompetencích, mezinárodních smlouvách apod.

Rozhodnutí jsou závazná pro všechny orgány i osoby na rozdíl od ostatních soudů, jejichž rozhodnutí zavazují pouze účastníky řízení a státní orgány. Pouze rozhodnutí o osobním stavu zavazují všechny (manželství, rozvod).

Nejvyšší soud (Brno), soud dovolací

Nejvyšší správní soud (Brno)

Vrchní soudy (Praha a Olomouc)

Krajské soudy a Městský v Praze (celkem 8 viz Soudní soustava)

Okresní soudy (Okresní / 75, Obvodní v Praze / 10 a Městský v Brně)

NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD

V Ústavě je rovněž zakotveno postavení Nejvyšší kontrolní úřadu jako **nezávislého orgánu pro kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění SR**. V čele stojí prezident KÚ, jehož na návrh PS **jmenuje prezident ČR**.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA (ČNB)

Ústava ji prohlašuje za **ústřední banku**, které má pečovat o stabilitu měny. Například vydává souhlas s půjčkou EU)

Určuje **měnovou politiku**, vydává bankovky a mince, řídí **peněžní oběh** a platební styk, vykonává **dohled** nad prováděním bankovních činností, Nejvyšším orgánem je bankovní rada v čele s **guvernérem** Národní banky

ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA

Území tvoří jednotný celek, změna hranic pouze ústavním zákonem. Hlavním městem je Praha.

ORGÁNY ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY

ČR se člení na obce / základní samosprávné celky spravované voleným zastupitelstvem na 4 roky.

Obce jsou součástí vyšších samosprávných celků. (kraje)

Obce / základní územní samosprávné celky (128/2000 Sb. Zákon o obcích)

Kraje (14) - vyšší územní samosprávné celky (129/2000 Sb. Zákon o krajích)

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (LZPS) 2/1993 Sb.

je součástí ústavního pořádku. Zaručuje základní práva a svobody bez rozdílu pohlaví, rasy, pleti, jazyka, víry a náboženství.

Základní lidská práva

Právo na život

Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí

Osobní svoboda

Ochrana lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti, jména, soukromého a rodinného života, obydlí, listovního tajemství

Právo vlastnit majetek a dědit jej

Svoboda pobytu a pohybu

Svoboda myšlení, svědomí, náboženského vyznání, vědeckého bádání a umělecké tvorby.

Listina se dále člení na práva:

Politická / právo na informace a nepřístupnost cenzury, petiční právo (obracet se na státní orgány), sdružovat se ve spolcích a politických stranách, volební právo

Národnostních a etnických menšin / všestranný rozvoj kulturní, vzdělání a používání mateřského jazyka,

Hospodářská, sociální a kulturní / svobodná volba povolání, právo na vzdělání, právo na stávku a sdružování v odborech, právo na příznivé životní prostředí a zvláštní ochrany požívají děti, těhotné ženy a rodina

Právo na soudní ochranu / domáhat se svých práv u nestranného a nezávislého soudu, před kterým jsou si všichni rovni. Každý může jednat ve svém jazyce nebo požadovat tlumočnicka. Další podrobnosti jsou v o.s.ř. a TZ.

Jde o práva **veřejnoprávní povahy**, kterých se nelze smluvně vzdát, ani je postoupit. Podrobně jsou rozvedena v jednotlivých právních odvětvích. Nelze-li se jich domoci jinak, to je po vyčerpání všech právních možností obrátit se na soudy či jiné správní orgány, může se každý domáhat jejich ochrany v řízení před **Ústavním soudem**.